

Nagy Zita

Lírai fényjáték

A. Túri Zsuzsa: Tűztündértánc

A költészet mindenkor mibenlétéről megannyi elmélet, ideológia értekezik, meglehet, több létezik belőlük, mint magukból a költeményekből. Azonban A. Túri Zsuzsa líravilága elegáns reflexiója lehet a Gyurkovics Tibor, Kossuth-díjas költő, író és pszichológus, tömör, de szuggesztív hasonlattal festett definíciójának, miszerint: „A vers valami éteri magány, amit mégis meg lehet osztani. Egyetlen pont, melyben benne csillog a világegyetem, mint pupillán a könny.” Ez a megosztott magány, a mindent érzékelő, szentítv alkotói tekintettel befogadott realitás, a nemcsak túlél, de megélt létezésélmény, az emberi és művészi szférákban megcsillanó mindenség, a világ mindennapi, de valószínűbb valósága lüktet A. Túri Zsuzsa kortárs költő, író köteteinek lapjain. A Hetedik című folyóirat hasábjain szerzőként maga is hasonlóképpen nyilatkozik megkapó őszinteséggel, szimpatikus szerénységgel a művészetéről: „Kalandos életem leegyszerűsített, tömörített vallomásai ezek, melyekben ott vagyok én és az általam látott, átölelt Világmindenség. Az áhitat és az iszonyat, a boldogság és a halálfélelem. Életem, az Út a végső állomás felé csodákkal és csalódásokkal teli. Ezt szeretném megosztani azokkal, akik a verseket szeretik.”¹

Az évtizedek óta Genfben élő alkotó művei folyamatosan és régóta – az irodalmi antológiák mellett – több hazai és svájci folyóiratnak a megtisztelő, magas nivót képviselő, szilárd építőpanelei. A teljesség igénye nélkül, többek közt; az Agria, A Hetedik, az Art'húr Irodalmi Kávéház, a Litera-túra, a Montázs, az Irodalmi Epreskert, a Zürichi Magyar Ház és a GenfHun² lapjainak visszatérő, megbízható szerzője. Első önálló verskötete, a Befejezetlen szimfónia 2015-ben látott napvilágot, majd az értékteremtő alkotóosztón friss lendületével azóta már évről-évre, 2016-ra és 2017-re datálva két újabb figyelemre méltó kötetrel mutatkozott be, a Boszorkánytűkör, és a legifjabbik, a Tűztündértánc titulust viselő, remekművekké. Ez utóbbi kettő könyvalakban a budapesti K.u.K. Kiadó lelkiismeretes gondozásában jelenhetett meg, akár csak az idei (2019. októberi), már prózai szövegekre komponált, a Sivatagi szél című regénye.

A fentebb említett verskötetei stabil bizonyítékai, hogy alkotójuk költészetének kiemelkedően acélkompetenciájú tehetségével, kiforrott, de üde hangjával van jelen a kortárs magyar versirodalom palettáján. A mindennapi impressziók modorosságától mentesen, finoman tolmácsoló látens tartalmai különösen erős atmoszférával, intenzív vibrálással bíró versekké manifesztálódnak a legutóbbi, a Tűztündértánc lapjain

¹ <http://ahetedik.hu/kategoriak/interjuk-es-riportok/itemlist/user/6113-aturizsuzsa.html>

² <http://ahetedik.hu/kategoriak/interjuk-es-riportok/itemlist/user/6113-aturizsuzsa.html>

is. Méltatás nélkül már a cím mellett sem érdemes elmenni, zseniális költői, nyelvi lelemény, ütemes hármas alliterációja pattogva menetelteti a kötetek sorában is harmadikként érkezett művet, és már talán véletlen ösztönösség, hogy a „T” betű a magyar ábécé harmincharmadik grafémája, a számmisztikában is kitüntetett szerepkörben fűző hármas így leheletnyi árnyalatot képezhet a tudatalattink felületén.

A. Túri Zsuzsa versei tagadhatatlanul karakteres vonzással bírnak, egyik legfőbb erényük az egyszerűséggel kifejezett jelentős, a röviden elregélt végtelen tartalom. „Az egyszerűség arany középpút a túl kevés és a túl sok között.” – ahogy a művészi érdeklődéssel is bíró Steve Jobs, a számítástechnika egyik úttörője vélekedett. Ezt a fajta sérülékeny harmóniát a szerző nobilis igényességgel lopja lapjaira; giccs és túlmélyítés nélkül, de páratlan zenei akkordokkal, lírai vizualitásokkal kooperálva, a művészire emelt konkrétum szépségében megnyilatkozva. Megannyi pársoros verse kurta tömörségében katartikus teljes egész (pl. a Broken, Haikuk csak úgy, Őszi című versei, akár az alábbi, Négy soros 2.³ névvel illetett remeke: „Hold-magányban oldódik az alázat / Ezüst homályban kínál bor-ködöt./ Széthasított csönd küld nyugtalan lázat./ Behúztad függönyöd.”). A lényegeset letisztultan közlő költői habitust méltatja a kötet utószavát jegyző Baranyi Ferenc, Kossuth-díjas szerző is, verseinek ritmusát pedig tehetséggel álmodta tovább hangszerre Németh Viktor (Wyg Thor) és Lukács István⁴.

A Tűztündértánc verseiből állandó energia, dinamikus lendület árad; „minden szüntelenül mozog, nem létezik mozdulatlanság”⁵ – így hirdette az '50-es évek kinetikus művészeti irányzatának egyik képviselője, a svájci Jean Tinguely. Úgy tűnhet, A. Túri Zsuzsa mintegy irodalmi szinten valósítja meg azt a fajta mozgalmasságot, amellyel a képzőművészetben a kinetikus, és az abból később kifejlődő, optikai művészet (röviden: Op Art) dolgozott. Nem csupán a sorvégi rímek, a sorközbeli összecsengések, a gondosan szerkesztett szótagszámok aránya és minősége vezetnek töretlen ütemmel érdeklődésünk, de számos más költői eszköz magas szintű alkalmazása is. A temérdek kép, szín, az érzékszervekre ható kifejezések, az igék mozgalmassága, a helyenkénti tagoltság, a gyakori egy vagy két szavas sorok (pl. a Tudod..., A fák, télen; Nem azért, Szemhéjam alatt⁶ című versekben), a mondanivalók könnyed-súlyossága, a műfaji sokszínűség, ezen belül még képverset is találunk (pl. Emlék rólad⁷). Mindezek által szinte fáradhatatlan hullámoznak, szikráznak, mintegy táncolnak velünk a Tűztündértáncbéli versek. Ahogy a nagy irodalmi elődök hagyományaiként meg-megjelenő, rendkívül jól

³ A versek a Tűztündértánc kötetben: Broken (31. o.); Haikuk csak úgy (74. o.); Őszi (78. o.), Négy soros 2. (13. o.)

⁴ <http://versdalfeszt.hu/index.php/hu/koltok-2018/45-2019/koltok-2019/2419-a-turi-zsuzsa>

⁵ Amy Dempsey: A modern művészet története. Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 2003 (ford.: Szekeres Andrea és Szikra Renáta)

⁶ A versek a Tűztündértánc kötetben: Tudod... (25. o.); A fák, télen (42. o.); Nem azért (67. o.); Szemhéjam alatt (69. o.)

⁷ A vers a Tűztündértánc kötetben: Emlék rólad (49. o.)

alkalmazott bravúrokat is felfedezhetjük, mint a babitsi többszörös alliterációkat (pl. „Légben lengő láng a lány.”⁸) Ugyanígy a weöresi vidáman komoly, komolyan vidám nyelvi virtuozitást (pl. Ő [ABC]⁹ című versének remek nyelvi leleménye, végigmenve a magyar ábécén, alliteráló kétszavas sorok egymásutánja, de ugyancsak eltalálva az egyensúlyt és nem erőltetve a különlegesebb karaktereket, mint a *cz, dz, dzs*). Szintén grandiózus megoldás a *Tetvemberek*¹⁰ című vers végig „E” betűre épülő kompozíciója, akár Varjas János *Megtért embernek éneke* című művéhez hasonlatos, méltó, modern – a magyar nyelv „mekegő” vagy „eszperente” jellegét kiélvező – szövegvilága. A *Fogoly vagy bennem...*¹¹ című alkotás a Juhász Gyulától beépített játékos intertextualitás („s igen itt vagy minden csálé nyakkendőmben”) által is újabb dimenziókat kap.

A borító, a citrom-lila színárnyalat komplementerségére alapuló, optikailag mozgást keltező, fényjáték illusztrációja Révész Éva Gabriella számítógépes grafikus remekül eltalált, a kötet belső tartalmához jól illeszkedő, neo Op Artként is tekinthető alkotása.

„A költő mindig fest” – állítja a *lessingi*¹² tétel, és régről ismert, a művészeti ágak közt nincs éles elhatárolódás, csak eszközeik különböznek. Így a műfajok ösztönös, indirekt egymásba játszásának kiváló alkotói vezénylese; a zeneiség, a gondosan festett képek a szövegterület szépen tágitják a többi érzékelés felé, a teljesség irányába elmozduló, összhangzatú eleven versgyűjteményt építve ezáltal. A pozitív értelmű, arányos ket-tösség jellemző a versek témájára, stílusára, beszédmódjára. Szakrális és profán elemek, világi tapasztalat és misztikus érzület, a részletek nagysága, a nagyság részletei, a személyes élmény és tanult ismeretanyag, egyéni és kollektív emlékezet (pl. *Futórozsa utca, Pesti srácok*¹³), otthonosság és otthonalanság érzése (pl. *Honvágy, Otthon?*¹⁴), a vallásos hit és filozofikus kételkedés, kapcsolat másokkal és magunkkal, mind-mind végigvetülnek, mint a mindennapi élet fény-árnyékjátékaiból előhívott színes versképek.

„Fontosabb átérezni egy alkotás jelenlétét, mint megérteni.”¹⁵ – így vélekedett az optikai művészet nagymestere, Vásárhelyi Győző, ismertebb nevén Victor Vasarely. Különösen érvényes ez az olyan hangsúlyos jelenléttel, impresszív fényjátékkal pulzáló (ragyogó) alkotások esetében, mint amilyen a *Tűztündértánc* kötet is, amelyet bátran bízhatunk a léleklogika tisztább, tévedhetetlenebb tekintetére.

(K.u.K Kiadó, Budapest, 2017)

⁸ A *Tűztündér* című vers a 60. oldalon

⁹ A vers a *Tűztündértánc* kötet 11. oldalán

¹⁰ A vers a *Tűztündértánc* kötet 68. oldalán

¹¹ A vers a *Tűztündértánc* kötet 59. oldalán

¹² Gotthold Ephraim Lessing: *Laokoön, avagy a festészet és költészet határaitól; Hamburgi dramaturgia* ford.: Vajda György Mihály, Fekete Sas, Bp, 1999

¹³ A versek a *Tűztündértánc* kötetben: *Futórozsa utca* (39.o.), *Pesti srácok* (58.o.)

¹⁴ A versek a *Tűztündértánc* kötetben: *Honvágy* (40.o.); *Otthon?* (41.o.)

¹⁵ Amy Dempsey: *A modern művészet története. Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 2003 (ford.: Szekeres Andrea és Szikra Renáta)*

Szoviár János: A költészet megtartó és megtisztító ereje Gondolatok Ködöböcz Gábor Költők, versek, erőterek című kötetéről

„A testnek van háza; úgy hívják, hogy lakás. A léleknek is van háza; úgy hívják, hogy vers. Ezért aztán a mindennapi kenyér mellett a mindennapi vers is feltétlenül szükséges” – kezdődik az idén augusztusban hatvanadik születésnapját ünneplő – Isten éltesse ezúton is! – Ködöböcz Gábornak, az *Agria* folyóirat alapító főszerkesztőjének új tanulmánykötete, melyben a magyar versről, a költészetéről, a XX. század magyar költőiről és irodalmáiról elmélkedik.

A *Hungarovox* által a kilencvenedik ünnepi könyvhétre megjelentetett *Költők, versek, erőterek* a szerző életművének hetedik önálló kötete, mely struktúrájában, stílusában, ars poeticájában, tematikájában és szemléletmódjában is szervesen kapcsolódik a korábbi műveihez. Ködöböcz Gábor irodalomtörténész nevéhez eddig a könyvig két monográfia és négy tanulmánykötet fűződött: *Hagyomány és újítás Kányádi Sándor költészetében* (2002); *Értékvilág és formarend* (2003); *Megtartó párbeszéd* (2009); *Erdélyi élmény – erdélyi gondolat* (2011); *Szépen magyarul, szépen emberül* (2014); *Kiss Benedek* (2014).

A minden szempontból magával ragadó, külső és belső esztétikumával szívhez és lélekhez szóló, válogatott és új esszéket, tanulmányokat tartalmazó könyvet magától a szerzőtől kaptam egy beszélgetés során Eger egyik belvárosi éttermének-sörözőjének teraszán. Első pillantásra Pereszlényi Helga munkája, a borító gondolkodtatott el: sötét tónusú, mégis távlati fényeket felvillantó misztikus világot idéz. Egyszerre jeleníti meg a közelt és a távot, az itt létet és ott létet, a lentet és föntet, a leverő éjszakát és a reménnyel felvillanó fényt, a fűt és fát, a valót és a transzcendenst. A könyvet nyitó ajánlás még szívszorítóbbá és még komorabbá teszi ezt a képi világot.

A 350 oldalnyi, három nagy fejezetre tagolt elemző esszék, tanulmányok, szövegek szinte csak tankönyvekkel, portrékötetekkel, irodalmi lexikonokkal mérhető ismeretanyagot tartalmaznak. Nagy és kifinomult precizitással, hozzáértéssel és lelkiismeretességgel vezeti be a szerző az olvasót, az irodalom iránt érdeklődőt a XX. századi és a XXI. század eleji magyar költészet kiemelkedő alakjainak pályaképebe.

Az írásokból egy következetes, de sokszínű, többpólusú, azonban fixen orientált és határozott eszmeiséget, esztétizmust képviselő tudós egyéniséget ismerhetünk meg, aki jó érzéssel analizál, szemléltetve értelmez, túlélesen lát s felszabadítóan látta, és biztos, bronzba öntött végleges, de nem végletes ítéletet mond. Mindezt